

Sastamalan kaupungin kulttuuritalo

J A A T S I

Akseli Gallen-Kallelan lapsuudenkoti
Tyrvään kunnantalo

**Gallen-Kallelan katu 1
38210 Sastamala**

**Kulttuurijohtaja, puh. 050 3208 462
Palvelusihteeri, puh. 040 517 1671**

**Toimisto avoinna pääsääntöisesti ma - pe 9-15.
Ryhmille sopimuksen mukaan.**

Tervetuloa!

AKSELI GALLEN-KALLELAN LAPSUUDENKOTI JAATSI

Jaatsin päärakennusta ovat asuneet Peter Wilhelm ja Mathilda Gallén perheineen 1867-1884.

P.W. Gallén hoiti nuorena miehenä kruunun nimismiehen virkaa Tyrvällä. Jäätyään leskeksi 1855 hän solmi avioliiton Mathilda Wahlroosin kanssa. Keisarillinen Senaatti nimitti Gallénin 1862 Suomen Pankin kasööriksi Poriin. Joulukuussa 1867 Gallén erosi Suomen Pankista ja perhe muutti takaisin Tyrvälle, jolloin perheen lapsista Akseli oli vajaan kolmen vuoden vanha.

Suurina nälkävuosina 1867-68 P.W. Gallén rakennutti Jaatsin tilalle kartanotyyppisen päärakennuksen. Uusi asuintalo valmistui, Akselin sanoin: ”metsän sisään lähelle Vammaskoskea, seudulle, jossa karhut vielä hiljattain olivat temmeltäneet. Uhkea korpi ympäröi taloa kolmelta puolen; neljänneltä avautui näköala järvelle.” Jaatsin päärakennus tehtiin hirsistä, mutta se näyttää kivitalolta, koska se on rapattu ulkopuolelta. Hirsien ulkopuolelle on muurattu reikätiilikkerros. Tiilet tehtiin paikan päällä ja naulatettiin reikien kohdalta hirsiseinään.

AKSELIN KASVUYMPÄRISTÖ

Jaatsin talo oli tulevalle taiteilijalle ihanteellinen kasvuympäristö. Suuret ikikuuset suojasivat pihapiiriä hyisiltä tuuilta. Eteläpuolella oli suuri puutarha, jossa varsinkin Mathilda-äiti suurena puutarhan ystävänä, kasvatti jalopuita ja lukuisia omenapuita. Näkymä Liekovedelle, sen saariin ja kaislikkorantoihin, sekä Vammaskosken ja Tyrvään vanhan kirkon maisemat painuivat kasvavalle Akselille lähtemättömästi mieleen.

Tietynlaista eksotiikkaa ja virikkeitä vilkkaalle pojalle tarjosivat monet ulkorakennukset, navetta, hevostalli tuoksuineen ja vilja-aitat. Gallénin veljessarjan tiedetään olleen vilkas. Kun meteli alkoi käydä isän hermoille, ajettiin pojat omaan Rottapirttiinsä peuhaamaan.

POJASTA TAITEILIJAKSI

Akselin isä, Peter Wilhelm, oli edistyksellinen mies ja monissa uudis- ja perustamishankkeissa puuhamiehenä. Hän mm. käynnisti tilallaan ensimmäisen meijerin ja oli perustamassa Tyrvään ensimmäistä kirjastoa. Jaatsin isäntänä P.W. Gallén toimi asianajajana ja menehtyi äkillisesti kärkeämatkallaan Loimijoella 1879, vain 62-vuotiaana.

Akselin äiti oli taiteellinen luonnonlahjakkuus. Huomatessaan Akselin kyvyt, Mathilda-äiti kannusti poikaansa taiteen pariin, eikä pahastunut, vaikka lyseo vaihtui piirustuskouluun. Jaatsin sadunhohtoisena aikana Akseli piirsi ja maalasi ahkerasti. Mainittavimpia ovat maalaus sisaresta 'Selin istuva tyttö', 'Veneitä rannalla', 'Mädäntynyt kuha' sekä 'Kansanateria Sipin talossa'. Kuuluisan taulunsa 'Poika ja varis', joka avasi ovet Pariisissa taidekouluun, Akseli maalasi Tyrvällä 1884 ollessaan kesänvietossa Sipin talossa. Samana vuonna Mathilda Gallén joutui myymään jakamattoman Jaatsin ja muut maatilat.

JAATSIIN MATKA SASTAMALAAN

Gallénien jälkeen Jaatsi oli edelleen yksityisomistuksessa ja vuodesta 1920 vuoteen 1973 Jaatsi oli Tyrvään kunnantalona. Tyrvään kunnan aikana Jaatsilla toimi myös Tyrvään kirjasto aina vuoteen 1958 asti. Tyrvään kunnan tultua liitetyksi Vammalan kaupunkiin vuonna 1973, Jaatsi oli teollisuus- ja tilapäiskäytössä, kunnes neuvoteltuaan Museoviraston ja Gallénin Museoäätiön kanssa Vammalan kaupunki päätti 1985, että Jaatsi puistoalueineen kunnostetaan kaupungin taidekokoelmien esittelypaikaksi. Oli kulunut 125 vuotta Akseli Gallen-Kallelan syntymästä, kun Jaatsi avattiin yleisölle vuonna 1990. Tyrvään Seudun Kotiseutuyhdistyksen ja Tyrvään Lastuseuran toimesta puistossa on Akseli Gallen-Kallelan näköispatsas.

Nykyisin Jaatsi toimii Sastamalan kaupungin kulttuuritalona näyttelyineen, konsertteineen ja tapahtumineen. Talossa sijaitsee myös kulttuuripalveluiden toimisto.

Jaatsin talon seinällä on muistolaatta ”Tämän Jaatsin talon, joka on vuodesta 1920 ollut Tyrvään kunnan toimitalona, rakennutti Peter Wilhelm Gallén kunnallisen itsehallinnon syntyessä suurina nälkävuosina 1867-1868.”

Sastamalan kaupunki toivottaa avosylin vierailijat tervetulleiksi tutustumaan kulttuurihistorialliseen Jaatsiin. Jaatsin seinissä on luovuutta, täällä on tilaa, on ilmaa hengittää, on kaunis piha ja puutarha. Runoilija Kaarlo Sarkian sanoin ’jokin kuolematon lie hipaissut multaa maan’.

Valokuvat: Pekka Koskinen

Jaatsi on Akseli Gallen-Kallelan lapsuudenkoti. Niin kuin Jaatsin pihapuiston luonnonkiveen upotetussa laatassa lukee 'Kalevaisen kansan suuri kuvaaja Akseli Gallen-Kallela kasvoi kehdosta mieheksi näillä kunnahilla'.

Jaatsin pihamaalla on Akseli Gallen-Kallelan näköispatsas, pronssiin valettu pää, Alpo ja Nina Sailo, 1927/1960

* * *

NÄYTTELYT

Jaatsin näyttelytiloissa vaihtuvat näyttelyt tai kaupungin omien kokoelmien esittelyjä, näyttelyt avoinna yleensä ti - su klo 12 - 18 (Varmista ajat puhelimitse tai www.sastamala.fi)

Tervetuloa!

Lähteet: Kirsti Gallen-Kallela: Isäni Akseli Gallen-Kallela

Akseli Gallen-Kallela: Kallela-kirja

Kokemäenjokilaakson kulttuuriopaskurssi 2005-2006: Kehutaas koko joki ja sen väki ja Sastamalan kaupunki